

Péče o žáky a studenty mimořádně nadané

Praxe ve školní psychologii
Michaela Širůčková

Péče o nadané děti ve škole

- identifikace (pozorování v rodině, pedagogická diagnostika, screening šk. psychologa, PPP)
 - pedagogicko–psychologické vyšetření (kognitivní předpoklady, strategie myšlení, tvořivost, předškolní vývoj, osobnostní a sociální charakteristiky, zájmy, analýza pedagogické diagnostiky)
 - IVP
 - úprava vzdělávání (akcelerace, obohacování učiva)
 - individuální poradenství, podpůrné programy (ŠPP)
-

Charakteristiky nadaných

- ❑ **Ne všechny nadané** děti projevují dané kognitivní charakteristiky.
 - ❑ Každá z charakteristik má poměrně velké rozpětí.
 - ❑ Tyto charakteristiky vnímáme jako vývojové, tzn. u některých nadaných dětí se mohou projevit v raných vývojových etapách, u jiných až v pozdějších stádiích.
 - ❑ Dané charakteristiky je možné pozorovat jen v situacích, kdy je dítě zapojeno do činnosti, která ho baví a kdy může dokonale prokázat své schopnosti.
-

Charakteristiky nadaných

- **Schopnost pracovat s abstraktními symboly**
 - Schopnost vidět a chápat zákonitosti.
 - Dobrý vhled do vztahu příčina - důsledek.
 - Schopnost porozumění složitému materiálu prostřednictvím analytického zdůvodňování.
 - Schopnost zobecňování, používání metafor.
 - **Motivace**
 - **Schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti**
 - **Dobrá paměť**
 - Schopnost vybavovat si rychle naučená, (slyšená, viděná, přečtená) fakta.
 - Znalost velkého množství informací z různých oblastí.
 - Velká zásoba informací o určitých specifických tématech.
 - Pozornost k detailům.
 - Nepotřebují tolik opakování učiva jako ostatní děti.
 - **Bohatá slovní zásoba, gramatická správnost, časně čtenářství**
 - **Zvídavost**
 - **Preference samostatné práce**
 - **Schopnost vytvářet originální myšlenky, flexibilita**
 - **Hluboké zájmy nebo mnoho zájmů**
 - **Výrazný smysl pro humor**
-

Čím na sebe může nadané dítě upozornit?

- Je bystřejší a šikovnější než jeho vrstevníci.
 - Dosahuje vyšší výkony obecně nebo v některé konkrétní oblasti činnosti (nejen ve škole).
 - Už v předškolním věku se spontánně naučí číst nebo počítat v oboru nad deset.
 - Rychleji se učí.
 - Víc si zapamatuje.
 - Informace si ověřuje z různých pramenů.
 - Je aktivní.
 - Je zvědavé.
 - Má široké spektrum zájmů.
 - Zajímají ho věci, které pro většinu dětí začnou být zajímavé až ve vyšším věku.
-

Možné zdroje potíží u nadaných dětí

- ❑ **asynchronní vývoj** (diskrepance mezi tělesným a kognitivním vývojem, jemná motorika)
 - ❑ **vztahy k vrstevníkům** (tendence řídit a organizovat, vnučování pravidel, jiné zájmy, ostatní jim „nerozumí“)
 - ❑ **sebekritika a perfekcionismus** (vysoké, nereálné cíle a očekávání od sebe, idealismus)
 - ❑ **vyhýbání se riskování** (uvědomují si potenciální problémy a rizika související s alternativami řešení)
 - ❑ **podvýkonnost** (školní výkon neodpovídá nadání, nezájem o to co se učí ve škole, splynutí s ostatními, perfekcionismus)
 - ❑ **„dvojitá výjimečnost“** (nadání a handicap, porucha učení, maskování, obtížná identifikace)
 - ❑ **postoj k autoritám** (diskuse, nedisciplinovanost)
-

Zdroje problémů vzhledem k emocionálnímu a sociálnímu vývoji nadaných

- Problémy, které vznikají z jejich rychlejšího akademického postupu v porovnání se stejně starými vrstevníky a z jejich rozdílného vývoje, který je odlišuje a vyděluje z vrstevnické skupiny:
 - popřením svých schopností,
 - ponoření se do schopnosti, které zmírňuje bolest z odmítnutí vrstevníky,
 - dítě se nemůže rozhodnout mezi přijetím nebo popřením svých schopností a jeho výkonnost klesá,
 - odcizení – nechce být úspěšný ani se připojit ke skupině,
 - rozhodnost – úspěšně zvládá konflikt mezi nadáním a potřebou patřit ke skupině. Obvykle děti s vysokým sebehodnocením a důvěrou ve vlastní schopnosti.
 - Neprospěch
 - Perfekcionismus
-

Obecná doporučení pro práci z nadanými žáky:

- Dovolte jim selhávat
 - Nemějte nerealistické a přehnaně vysoké očekávání
 - Pomáhat vytvářet pozitivní sebeobraz
 - Všechno nemusí být perfektní
 - Neautorativní přístup a respektování jejich potřeby rovnoprávné komunikace
 - Pěstovat jejich sociální vztahy
 - Budování adekvátního sebeobrazu
 - Zvyšování empatie
-

Péče o nadané

- Učitel uvědomí o této skutečnosti školního psychologa, nebo školního speciálního pedagoga.
 - Školní psycholog ve spolupráce se školním speciálním pedagogem po domluvě s rodiči žáka vyšetří žáka nebo rodičům doporučí návštěvu poradenského zařízení (PPP), které provede diagnostiku.
 - S výsledkem vyšetření jsou seznámeni rodiče a třídní učitel. Na schůzce, kterou iniciuje školní psycholog se všichni zúčastnění domluví na způsobu nápravy a pedagogických a výchovných postupech včetně hodnocení, vhodných pro konkrétního žáka.
 - Rodičům jsou doporučeny pomůcky a metodický návod, jak s dítětem pracovat doma.
 - Na základě vyšetření školního psychologa lze vytvořit školní plán pro nadaného žáka, IVP.
-

Podoba IVP

- Na zpracování IVP se podílí třídní učitel ve spolupráci s ostatními vyučujícími a poradenskými pracovníky školy.
 - IVP specifikuje metody, postupy, formy a způsoby vzdělávání nadaného žáka.
 - Lze využít dva postupy – obohacování učiva a akceleraci učiva.
-

Obohacování učiva

- ❑ a) rozšiřování učiva tak, aby učivo postihovalo mezioborové vztahy;
 - ❑ b) prohlubování učiva tak, aby obsahovalo další podrobnosti a detaily o probíraném učivu/tématu;
 - ❑ c) obohacování učiva, které je již nad rámec vzdělávacího programu, a pracuje také se specifiky zájmů vzdělávaných.
-

Akcelerace učiva

- ❑ předčasný vstup do vzdělávacího procesu daného stupně vzdělávání;
 - ❑ urychlení procesu vzdělávání nadaného žáka (přeřazení do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku)
 - ❑ Pro žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.
-

Literatura

- Dočkal, V. (2001). Optimalizace výuky nadaných žáků. CDV MU BRNO.
 - Dočkal, V. (2005). Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. Nakladatelství lidové noviny. Praha.
 - Hříbková, L. (2001). Identifikace nadaných dětí a varianty práce s nadanými žáky. CDV MU BRNO.
 - <http://www.nadanedeti.cz/>
-